

KATASTROFEN

Så sant du hører til dem som synes såkalte dommedagsprofeter bare er noen latterlige tullinger, så bør du allikevel ikke le deg fordervet på deres bekostning før du har merket deg følgende faktum: **Dommedagsprofetene har ALDRI tatt feil!** Noen av dem har bommet på tidspunktet, riktignok, men ikke på at det kommer en oppgjørets dag for menneskeheten. En eller annen gang.

Den klassiske dommedagen oppfattes gjerne som et sluttoppgjør der jorden går under og menneskene stilles til ansvar for hvordan de har disponert sine liv. Dommedagstiden vil ha et forspill med skjebnesvangre varsler og hendelser. I kristendommen er selve forutsetningen for undergangen at slike tegn blir ignorert. Istedenfor å endre kurs når menneskene ser følgene av sine overgrep, fortsetter de uanfektet som om intet har hendt. Derved får det onde en dynamisk effekt der den ene krisen verre enn den andre følger på hverandre i et dystert crescendo - inntil et totalt sammenbrudd inntreffer. Og når det kommer, skjer det overraskende, hurtig og i form av ødeleggende naturkatastrofer.

Hva man enn måtte mene om denne religiøse oppfatning av saken, så var man i oldtiden aldeles klar over at det i menneskets psyke finnes en drift mot selvødeleggelse. - Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke; men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg - oppdaget apostelen Paulus for over 1900 år siden, og han var på langt nær den første. Fra tidlige tider har man vært klar over at mennesket er sin egen selvmotsigelse.

Dette paradoks er et grunnleggende trekk i sivilisasjonens utvikling. Årtusener senere hevdet psykoanalysens grunnlegger, Sigmund Freud, det samme:

- Den elementære destruksjonsdriften i menneskesjelen er uutryddelig.

Den dypere årsak til denne skjebnesvangre drift har vært et mysterium for menneskene, og de har forsøkt å finne forklaringer i alt fra en kamp mellom det gode og det onde, til arv, miljø, feilernæring og annet. La det være nevnt, forresten, at det er psykoanalytikere og naturforskere som synes dette med vår "dødsdrift", som noen kaller det, bare er tull. De hevder å ha forskningsresultater som viser noe annet. Kan så være, men snakker vi ikke egentlig forbi hverandre her? For vår destruksjonsdrift er mer enn arv, miljø og dårlig kosthold. Det dreier seg om strukturer og systemer som styrer samfunn og utvikling, og i dette spill forvandles menneskene lett - altfor lett - til brikker i spillet, og kun dét. Vi skal nevne eksempler senere.

Så langt kan vi iallefall bare konstatere at menneskene ofte - altfor ofte - handler bevisst i strid med enhver rimelighet og fornuft. De kan se at ferden går utfor stupet, men de lar det skje allikevel - trassig og standhaftig. Systemets fremdrift driver dem utfor. Og når så krisene kommer - og de kommer, vær trygg! - står de der hoderystende og begriper ikke hvorfor de passivt bare lot det hende - som om de befant seg i transe. Nei, kom ikke og fortell at det ikke er en mørk undergangsdrift i menneskene og deres sivilisasjon.

Kan denne meningsløse oppførsel være forårsaket av en eller annen lovmessighet i naturen, eller i universet? Eller kan arvestoffet være blitt for komplisert og sårbart? Har menneskearten passert en grense der kontroll og stabilitet lettere settes ut av funksjon, slik det blir når en masse vokser over en bestemt størrelse, eller når et antall blir for stort, eller når en organisme blir for innviklet? Organisasjonens sårbarhet vokser med størrelsen, slik det er formulert i Parkinsons tredje lov:

- **Ekspansjon betyr kompleksitet, og kompleksitet forfall.**

Det kreves en stadig sterkere **indre** struktur og orden for å holde kontroll. Hvis denne ikke finnes, kan selv en liten, begrenset forstyrrelse forplante seg hurtig i hele systemet og desorganisere det ned til et nivå der organisasjon igjen kan etableres - i den grad det er mulig. Eller utviklingen styrter mot en uopp-rettelig undergang. Vi mener å se at supernovaer, lemenvandringer og menneskehetens små og store kriser, har noe med hverandre å gjøre.

Uansett - på et bestemt utviklingstrinn må noe ha skjedd. Menneskets organisme var blitt så komplisert og sensitivt at det skulle lite til før noe gikk i vranglås. Virkningen spredte seg og ble forsterket. Dertil kom effekten av de globalt voksende menneskemasser - de stadig dypere sosiale forskjeller - de oppsvulmende statssystemer - den stadig mer effektive teknologi, som gjør stadig flere mennesker overflødige og ytterligere skjerper de sosiale motsetninger - samtidig som den setter oss i stand til å tømme jordens ressurser enda hurtigere og mer effektivt og meningsløst enn før.

Stadig voksende miljøforstyrrelser - som øker belastning på jordens ressurser - som forbrukes i et akselererende, hensynsløst tempo grunnet stigende "globalisering" og "markedsliberalisme" - forenes i en bremseløs dynamikk mot en veldig verdenskrise. Avstanden til det samfunn som er bærekraftig i dype perspektiver vokser. Helt ute av kontroll raser fremtidstoget som et prosjektil inn i kommende generasjoners rekke med ødeleggende kraft.

Ondskapens dynamikk

En nødvendig faktor i denne utviklingen er å legalisere tvilsomme eller umoralske handlinger. Gjøre dem lovlige. Nazilederen Adolf Hitler ble en mester i det da han kom til makten: Skal du utføre en kriminell politikk i stor målestokk, så må det skje **med** statsmakten, ikke imot den. Man må få kontroll over den lovgivende myndighet for å kunne lage lover som legaliserer maktapparatets handlinger, ideologier eller særinteressers prosjekter, hva det nå enn måtte være. Og helst må det skje på en slik måte at ingen kan stilles til ansvar på et senere tidspunkt.

I realiteten er dette sivilisasjonens systemteknikk. Den organiserte, politiske kriminalitet gjøres dydig, og plikten mot dette lovverk blir moralsk riktig. Ved et juridisk hokusfokus og manipulerte definisjoner, smuldrer dermed moral, rettferdighet og sannhet bort på mystisk vis. Virkningene av dette er at virkeligheten får et stadig mer surrealistisk innhold. Alle proporsjoner blir til grotesk forvridde figurer i et stadig mer sykt og øde landskap. Dette har surrealismen fanget opp.

En annen av de svarte skyggehestene som galopperer spøkelsesaktig gjennom dette løgnsceenarium, er et lumsk og manipulerbart prinsipp, nemlig at

de positive virkningene av et tiltak oppveier de negative. Nytten er større enn skaden. Dette prinsipp kalles for **den kalkulerede risiko**, og er anerkjent og akseptert.

Og fordi man vet at de fleste gjerne vil se det positive i noe som synes å løse et problem - særlig hvis det koster dem lite eller ingenting - så er det i farten lett å overse at **det er en mulig skade eller risiko tilstede**. Det hele dreier seg om et avveiningsspørsmål der det avgjørende er **hvem** som prioriterer, **hva** man prioriterer, **hvorfor** man prioriterer og **måten** det prioriteres på. Og sist, men ikke minst, at man tar en titt bak kulissene for om mulig å finne ut om noe skjuler seg der som ikke er synlig på forsiden av saken, det vil si hvem som har den **virkelige, faglig prestisjemessige eller økonomiske eller maktbaserte nytte av tiltaket**.

Det har i systemets fremdrift, enten det kalles diktatur eller demokrati, vist seg særdeles viktig å kunne skille mellom den tilsynelatende og den virkelige grunn; for dette er et spill med masker. Særlig de kortsiktige fordeler som kjapt lar seg påvise, blir taktisk overdimensjonert og tillagt stor verdi; mens skadene, hvis hele omfang ofte tar mye lenger tid på å utvikle seg og avsløres, blir bagatellisert i den viktige, innledende fasen. Ja, selve muligheten for skader blir gjerne minimalisert eller latterliggjort inntil det absurde. Den kalkulerede risikos prinsipp kalkulerer nesten alltid i kortsiktige perspektiver, i raske resultater og kjappe profitter. Det tenkes og handles i nisjer og snevre sektorer. Og virkningene uteblir ikke. De viser seg i tidens fylde - men gjerne altfor sent.

Det ligger i sakens natur at sjelden blir noen stilt til forpliktende **personlig** ansvar om det viser seg at den kalkulerede risiko tilsist var mer risiko enn nytte for langt flere enn man først ga inntrykk av. Det er jo noe av vitsen med prinsippet. Ansvar skal pulveriseres. De som står bak vedtaket og de som har realisert det, enten det er en leder, en maktgruppe, et parlament eller en offentlig etat, et parti, en medisinsk eller vitenskapelig yrkesgruppe eller institusjon, en organisasjon, eller et konsern. Den kalkulerede risikos ryttere skjuler seg alltid bak noen andre - eller noe annet: Behovet! Nytten! Prognosene! Situasjonen! Prisene! Næringen! Ekspertene! Politikerne! Det gyldige vedtaket! Legaliteten! Loven!

Påstanden om det nyttige som oppveier det skadelige, brukes som grunnlag for praktisk politikk på mange samfunnsområder over hele verden. Helst vil man at tiltak med kalkulert risiko skal gjennomføres i all stillhet, selvsagt. Men det er ikke alltid mulig. Derfor må sjansespillet "markedsføres" på en positiv måte. Og positive argumenter for å vinne sympati for den kalkulerede risiko, er gjerne helse, sosiale forhold, økonomi, velstandsutvikling, sysselsetting, trygghet og lignende positivt ladede begreper. Min erfaring er, at jo mer tvilsomt og risikabelt et prosjekt måtte være, jo mer høyrøstet og flittig oppgraderes fordelene ved den kalkulerede risiko - samfunnsnyttene! - særlig hvis det også er prestisje med i bildet. Og det er det ofte.

Virkingen av den kalkulerede risiko er at samtidig som noe måtte bli bedre, blir det verre. Før eller siden. Det som bedrer regnskapet for noen, forverrer det for andre. Det som skal gjøre noen friske, gjør andre syke. Det som blir fremgang for en generasjon, blir kriser for de neste. Kjernen i den kalkulerede risikos prinsipp, er risikofylt nytte. **Det tas sjanser på noens bekostning**. Glem det aldri! Og glem heller ikke at det ofte er gode alternativer - selv om de på kort sikt kan være mer omstendelige og kostbare. Men på langt sikt kan de være de billigste.

Hvis du finner at den kalkulerede risiko er et akseptabelt økonomisk, indus-

trielt, handelspolitisk, vitenskapelig, medisinsk, helsepolitisk eller politisk prinsipp, så godtar du i realiteten at begrepene moral og umoral; rettferdighet og urettferdighet; sannhet og løgn; fakta og humbug; skade og nytte; er manipulérbare begreper. Alt blir hykleri. Selv om 25 prosent sannhet er langt fra helt sant, så er det ikke helt løgn heller. Det må du da innrømme? Og om noe er 75 prosent sant, så er det jo så nær den fulle og hele sannhet at det kan brukes som akkurat dét. For ikke å snakke om hvis det angivelig er 75 prosent sjanse for at et tiltak skal lykkes. Da er det jo et kalkulert prosentflertall for et heldig resultat. Rene og skjære demokratiet, på sett og vis, så her er det bare å satse for fulle mugger.

En annen viktig del av dette diabolske spillet er at alternativer manipuleres som ineffektive, kostbare, kompliserte, uprofesjonelle, usikre eller tidkrevende - altså uholdbare. Den kalkulerte risiko er **alltid negativ** for konkurrerende, alternative forslag. Og mange - de aller fleste vil jeg tro - lar seg lure av slikt, og aksepterer at kvasi-sannheter og kvasi-nytte og alskens tvilsomme prognoser skal styre samfunnets utvikling.

Og utviklingen skjener fremover. For den kalkulerte risiko brukes ikke bare på ett eller to samfunnsområder, den er grunnlaget for tusener av vedtak og prosjekter, slik at om du greier å "justere" de negative virkningene i ett prosjekt (sml. "miljøvern"), så er det allikevel sammenfiltret i en uoversiktig risikojungel fra tusener av andre tiltak.

Mange - tidvis svært mange - ser at noe bærer galt avsted. Langsamt ødelegges din helse, ditt livsmiljø, ditt næringsgrunnlag, naturen, landskapet rundt deg, og kanskje endog ditt liv. Langsamt blir du plyndret for noe du eier, noe du har kjært, noe umistelig. Du føler at du blir fattigere, men du forstår ikke hvorfor. Du forstår ikke at noen, strategisk plassert et sted i løgnlandskapet, tapper deg for livskvaliteter og suger livsgleden ut av deg, bit for bit, og at ditt liv isteden fylles med falskhet, surrogater og sykdom.

Noen ganger kan vi peke på konkrete saker, men ofte synes det vanskelig å avsløre hva som egentlig er feil nettopp fordi så mye er innfiltret i hverandre, og fordi det som er feil samtidig er så utrolig viktig og samfunnsnyttig. Det er et "fellesgode". Slik oppstår en stor forvirring. Ikke bare er det nyttige nyttig, men også det gjerne er nyttig. For det gjerne skaper jo arbeidsplasser og vekst, og er det noe som er nyttig, så er det vel akkurat dét. Derfor fikser vi i mange tilfeller bare litt på de verste skadene med litt kosmetisk "miljøvern" - og dermed er de til å leve med.

Men mye som skulle være så nyttig, så nyttig, blir etter hvert gravlagt i all stillhet. Så sant det er mulig. Men det er ikke alltid tilfelle. Vekker den musestille begravelsen av et tidligere oppskrytt, kanskje vanvittig dyrt prestisjetiltak såpass oppmerksomhet at det må gis en forklaring, må man fiske en slags faglig grunn opp av det grumsete dyp. Gode bortforklaringer: Ny forskning og teknologi, eller bedre metoder og produkter, har gitt oss bedre løsninger der de tidligere ulemper er fjernet. På det angitte tidspunkt var den brukte løsning den beste.

Men disse røyklegginger og stans av de tidligere med brask og bram utbasunerte fortreffelige tiltakene, som endte i det kostbare, ubrukelige og meningsløse, beviser bare en ting: Den minimaliserte, langsomme risikoen vokste seg seirende over den hastige og fikse nytten. Tilsist.

Men kan ikke også de nye, bedre helsetiltak eller de nye produkter eller den nye teknologi eller den nye politikk være en kalkulert risiko? Jovisst, meget mulig er de nettopp det. Utviklingen viser at alle de latterlig små ulempene, som

var skjult bak de gloriøse fordelene, har en egen dynamikk. De er lik en kreftsvulst som langsomt vokser og vokser og blir større og større. Det som begynner som 75 prosent nyttig og 25 prosent kalkulert risiko, ender som mest skade, eller bare skade. Tilslutt. Det som begynte som en kvart eller halv sannhet, ender som en hel løgn. Det er slik alt som skal være så nyttig for vekst i helse, økonomi og velstand for de fleste, ender som en global katastrofe for alle. Det demoniske spillet med alle de små brikkene, som hver for seg synes å se så uskyldige og pene ut når de blir presentert, viser - når spillet er ferdig lagt - et grotesk og forvridd bilde. Surrealisme.

Det er påvist at fusk, fortielser og manipulasjoner florerer innen forskjellige forskningsgrener, og fordi jeg har satt meg inn i fluorsakens utvikling - fluor benyttet til bekjempelse av tannrøte - vil jeg karakterisere den som et avslørende eksempel på slik praksis - særlig i startfasen. Og fluorbruk er dessuten et briljant eksempel på den kalkulerte risiko, med alt hva dette innebærer av oppskrytt, mulig nytte - og farlige, kanskje livstruende skyggesider av stort omfang, mikroskopisert ned til null og niks. (Kalkulert risiko: 50-60 prosent nytte og 10-15 prosent skade)

Befolkningen har ikke anelse om all røykleggingen i denne saken, og nesten alle er helt uvitende om de mange risikomomenter som er knyttet til bruk av fluor. Hvis brukerne av fluorholdig drikkevann, fluortabletter, fluor munnskyllevann og fluortannpasta var blitt fullt informert om alle denne sakens kontroverser; ville meget få, vil jeg tro, bruke ekstra tilførsler av dette giftige og lumske stoff. Selv naturlige forekomster kan være helseskadelige, kanskje farlige. Bare kunnskap om hva som skjedde i årene før 1953, burde være mer enn nok til å få enhver med vettet i behold til å avholde seg fra all fluorbruk. Men hvor mange vet hva som skjedde i fluorsaken før 1953? Vet du noe? Neppe. Hvis du spør deg selv: "Hvorfor vet jeg ikke noe?" - så kan jeg fortelle deg, at det finnes et svar på det spørsmålet, og jeg har redegjort for dette i artikkelen "**FLUOR OG DET ONDE HELSEVESEN**".

Vi lever idag i et omfattende, unaturlig, kjemisk miljø, noe jeg snart skal komme tilbake til. Tannpastaene er bare en bagatellmessig del av dette veldige problemet; men fordi praktisk talt alle bruker dem hver dag, er de velegnet som typiske eksempler. Rent generelt bør enhver bruker av moderne tannpleiemidler spørre seg om alle kjemikalier som disse etter hvert inneholder, og som skal bringe slike mirakuløse alt-i-ett-resultater, er et gode for munnens biologi? Det siviliserte menneskes munnhule er idag, lik hele vårt livsmiljø, blitt mer som et kjemisk laboratorium enn som en biologisk del av en biologisk helhet - vår organisme og vårt naturlige livsmiljø. Langt ifra alle mikroorganismer som lever i vår kropp er skadelige. Betydelige deler av dem er tvert imot meget nyttige, for ikke å si livsviktige. Og det som skader de skadelige, skader også de nyttige. Det økologiske prinsipp er at det nyttige og helsebringende skal styrkes med naturlige midler, slik at miljøet blir så godt at det sykdomsfremkallende og skadelige forsvinner.

Den kalkulerte risikos prinsipp er det sporet drømmetoget mot fremtiden kjører på. Og fordi vi godtar prinsippet, men uten å forstå at vi ikke kan være omhyggelige og påpasselige nok med valget av det spor vi velger for våre liv og for vårt samfunn, så blir det - lik religionene - en av forutsetningene for kollisjonen mellom virkeligheten og det vi innbiller oss er virkeligheten. Vi godtar at vi mer og mer kjører inn i et kaos av usikkerhet, kriser, hykleri og løgn, og vi blir tilslutt så vant til dette at vi mister retningsansens. Nesten. For illusjonen greier ikke å

fjerne en voksende uro i oss: Noe som skulle stemme, stemmer ikke!

Alle krisers marked

Menneskeheten har kjørt seg inn i et uføre som den ikke vet hvordan den skal komme seg ut av. Det vil si, det er forlenget publisert forslag til fremtidsrettede løsninger, men hvorfor bry seg om dem? Det skal for all del styres urokkelig videre på det samme gamle sporet gjennom løgnlandskapet: La oss gjøre vår selvdestruksjon til et politisk mål i seg selv. La oss kamuflere veien nedenunder og hjem som et forlokkende gode. La oss lage sentraliserte statsdinosaurer, og kalle det demokrati og visjon. Og la oss absolutt holde liv i de foreldede forvaltningsoppskriftene: Verdenshandelen og forbruket må vokse og vokse, for bare vekst og mere vekst, og handel og mere handel, kan løse alle problemer - særlig arbeidsløsheten. Det som i realiteten er skapt av det hensynsløse vekst-, forbruks- og konkurransesamfunnet, skal kureres med nøyaktig samme midler. Det vil si økt plyndring.

Dessuten er det bare tull at jorden ikke har plass nok til alle, og mange milliarder til, får vi høre. At det ikke er ressurser nok, mat nok og velstand nok både til oss og til alle våre etterkommere, er bare en myte. Vekst og moderne teknologi fikser alt. Ingen grunn til uro.

Men når har den forførende, ustoppelig veksts prinsipp gagnet noe fremtidsrettet, varig gode? Når har den sterkes klasse, nasjon eller generasjon - som har tillatt seg ubegrenset handlefrihet på andres bekostning - økt og bevart et nasjonalt, kontinentalt eller globalt fellesgode for alle dem som levde i samtiden? Aldri! Er det da rimelig å tro at det vil gagne dem som vil leve i fremtiden, de kommende tusener og millioner slekter?

Tvert om! Misbruk av makt over andre folkegruppers liv, familie, eiendom, ressurser, natur, arbeid eller land, har vært som en pest i sivilisasjonens historie, og har ført til mer eller mindre kronisk destruktivitet. Fred er aldri egentlig fred, det er bare en pause i en ustoppelig krise som om og om igjen ender i sosiale ulykker, nød, vold og krig.

Alskens guruer innen finans, næringsliv og politikk speider rådville og nervøse mot marked, renter, børser og økonomi. Ingen vet noe sikkert om "fremtidsutsiktene". Svære pengemengder flyter hit og dit utenfor all kontroll. Analytikere "regner med", ekspertene "tror" og politikerne "håper". Kort sagt: Ingen har peiling. Konstruktive, dybdeperspektiviske planer finnes ikke. **Alt røper et totalt fravær av forvaltningskompetanse og forvaltningssansvar.**

Og dermed åpenbares hvordan vår aksept av den kalkulerede risiko preger vår psyke. Med den mest kyniske fatalisme tilpasser vi oss destruksjonens mekanismer: "Vi kan ikke stanse utviklingen". Eller: "Vi kan ikke skru klokken tilbake". Enhver fornuftig tanke om å føre utviklingen inn på et helt annet spor, blir mistenkeliggjort som useriøs, svermerisk, "nasjonalistisk", pessimistisk, komplisert og kostbar; for ikke å snakke om selve dødsstøtet: "En trussel mot sysselsettingen".

Og dermed blir det alle de gamle spøkelsene våre som styrer det hele og trer inn i destruksjonens tjeneste. Det synes ennå ikke å ha gått opp for noe lederskap noe sted, at man skaper et samfunnssystem hvis teknologi trenger

stadig færre mennesker. Arbeidsløshet er derfor ingen tilfeldighet, men en kronisk tilstand som gradvis øker over tid. Dette blir mer og mer dramatisk, fordi jordens ressurser minker eller ødelegges, samtidig som den globale befolkning vokser, stedvis eksplosivt.

Vi er ikke engang i nærheten av såpass som en begynnelse på en plan for å løse de problemene dagens 6 milliarder jordboere har skapt, og som i stigende grad skaker menneskeheten. Om noen tiår kan vi være dobbelt så mange, og de skal kjempe om svinnende ressurser der noen av dem allerede idag er i ferd med å bli mangelvare. Folkevettet har forlenget oppdaget at "Når krybben er tom, bites hestene". Med andre ord vil overforbruket av basisressursene bidra til å legge grunnlag for krig. Det er en illusjon å tro at fredskonferanser og nedrustning uten ressursmoral gir fred og trygghet.

I tidlig historisk tid kunne man selvsagt ikke forestille seg en teknologisk utvikling som vi har opplevd. Men man oppdaget og erkjente noen sannheter allikevel, og de er blitt bekreftet igjen og igjen gjennom tidene. Vi vil aldri få kontroll over det ytre hvis vi ikke først har kontroll over det indre. "Ingen kan tjene to herrer". Bare den indre vekst gir styrke, og det er også det eneste vekstområde uten noen øvre grenser. Uten denne indre kraft blir den ytre - den materielle - en villfarelse, en forførelse, en forvirring, som leder til undergang. Det visste de allerede i oldtiden, men det har vi glemt. Den utvikling som idag drives frem med en slik ubønhørlig dynamikk, næres av en indre oppløsning.

Inn i katastrofen

Tidvis får vi høre hva som må gjøres for å unngå en kommende, global miljøkatastrofe - som om katastrofen er noe som ennå ligger langt foran oss og som vi kan unngå. Feil! Kjensgjerningen er at vi allerede befinner oss et godt stykke inne i katastrofen, og at den langsomt, men sikkert, strammer grepet på nesten alle områder og preger vår psyke. Det eneste relevante spørsmål i denne sak er dette:

Hvor mye vil være tilbake på **den andre siden** av den enorme ulykken som nå er under full utvikling, og som vil gjøre det neste århundre til det største drama og den dypeste krisen i sivilisasjonens historie?

Det er dem som tror at miljøproblemene er noe nytt som først har dukket opp de siste tiårene. Helt feil. Allerede på midten av 1800-tallet begynte miljøskadene å bli så alvorlige at det førte til rettssaker og erstatninger. Først og fremst var det smelteverkene i Tyskland som kom i søkelyset. Forurensningene førte til "alvorlige og varige skader", særlig for jordbruket i nærområdet, og fabrikkene måtte punge ut med store beløp ettersom årene gikk.

På slutten av 1800-tallet og i begynnelsen av 1900-tallet, påviste den fremstående amerikanske kjemikeren og legen **HARVEY W. WILEY**, som ledet det føderale kjemibyrået i USA, at industriproduksjon av mat med kunstige tilsetningsstoffer og skadelige behandlingsmetoder representerte en fare for folkehelsen. Og i de første årene av forrige århundre fremla den sveitsiske legen dr. med. **MAX BIRCHER-BENNER** - kalt "råkostens far" - sine første forskningsresultater som viste at sivilisasjonskost med hovedtyngde på dyrisk protein kunne føre til gradvis svekket folkehelse med økende utbredelse av sykdom. Han påviste at et sunt folkekosthold måtte baseres på rå vegetarkost, og med

hovedvekt på fullkorn og andre frøprodukter. Raffinerte matemner, så som hvitt mel og sukker, var ødeleggende for folkehelsen.

Disse viktige oppdagelser er enten glemt eller fortiet. Glemt er også de få idealister som kort etter siste verdenskrig forsøkte å vinne gehør for dem hos oss. Fremfor alt må nevnes **BLANKA BJØRGAN** og hennes Norsk Folkehelselag. Men istedenfor anerkjennelse ble de latterliggjort og motarbeidet av våre offentlige helsemyndigheter og deres rådgivere på en aldeles skandaløs måte. Disse myndigheter og rådgivere anbefalte isteden hvitt sukker, hvitt mel og mye fett i folks kosthold. Det virker utrolig idag, men det er sant. Og resultatet uteble ikke. De problemer vi sliter med, ikke minst hva angår helse og miljø, er såvisst ikke noe nytt i vår tids nyere historie. De er et resultat av en feilslått offentlig helsepolitikk gjennom flere generasjoner.

Heller ikke da den amerikanske biologen Rachel Carson i boken "Den tause våren" (1962) påviste hvilke farer giftsprøytingene medførte, var det noe nytt. Fagfolk hadde allerede i mellomkrigstiden ropt varsku mot den omfattende og økende bruk av sprøytegifter i jordbruket. Og etter siste krig ble vårt livsmiljø ytterligere tilført et utall farlige kjemikalier. Utviklingen har bekreftet at den kalkulerte risiko var kalkulert slik at nytten vesentlig var til fordel for sterke økonomiske interesser, mens risikoen entydig befant seg på de svakeste parters side, nemlig naturens og fremtidens - forbrukernes og de ufødte generasjoners verden.

I USA var miljøgruppene tidlig ute. I 1947 viste legen N. Ph. Norman og journalisten J. Rorty i boken "Tomorrows Food" hvor omfattende bruken av nye planteverngifter og hormoner var blitt i jordbruket etter siste verdenskrig, og i 1950 fant den amerikanske kongressen det nødvendig å nedsette en egen komité for å undersøke forholdene. Blant annet var det rapportert dødsfall som følge av den stadig mer omfattende bruk av giftstoffer og preparater i jordbruk, dagligliv og livsmiljø. Under komitéhøringer som Kongressen foretok i 1950-1952 kom uroen som rådet i fagkretsene for dagen, og videre utover i 1950-årene ble denne uro ytterligere forsterket.

Den amerikanske kjemikeren og farmeren Leonard Wickenden ga i boken "Our daily poison" (1955) et godt innblikk i denne truende utviklingen. "Vi lever i en forgiftet verden", skrev han advarende etter å ha studert mengder av offisielle rapporter og vitenskapelige journaler. "Situasjonen er uhyre mer skremmende enn jeg trodde". Han manet til kamp mot "tyranniet til industrier som for økonomisk vinnings skyld kan utrydde oss alle".

Forklaringen på at det først var Rachel Carsons bok som fikk en viss gjennomslagskraft, er sannsynligvis at deler av opinionen så smått begynte å våkne. Utviklingen hadde også gitt henne mer materiale å bygge på, og hun advarer:

- Har noen sivilisasjon rett til å sette i gang en hensynsløs krig mot naturen, når man vet den er en trussel mot livet selv?

En helt markant holdningsendring i opinionen skjedde hos oss først på slutten av 1960-årene. Folk var i ferd med å våkne. De forsto at noe var galt fatt. De merket det i sitt daglige miljø. Mer trafikk, mer støy, mer forurensning. Katastrofens innledende effekt var i ferd med å brutalisere alles hverdag.

Ressursanarkiet og

fremtidsimperialismen

Det er bare røykere som trenger filtere! Med andre ord: Filteret i en sigarett er et miljøtiltak. Den miljøpolitikk vi diskuterer og praktiserer idag, er nemlig i prinsippet bare størrelser på filtere og deres effektivitet, ikke selve sigaretten - ikke selve forvaltningssystemet - **bruken** av ressursene. Endog positive ressurstiltak som gjenbruk, blir i realiteten negative, fordi de ikke representerer en virkelig nytenkning i forvaltningen, de er ikke **produktkritiske**. De er bare et ledd i et feilslått system med fortsatt ukontrollert sløseri. Hensikten er ikke å rasjonere ressursene med henblikk på generasjonene som venter i fremtiden. Og fordi vår mangel på forvaltningsansvar blir gjenstand for økende kritikk, har næringsinteresser og politisk lederskap søkt etter grunner for å moralisere denne ressurskriminalitet: Ressursene tømmes for å styrke veksten - slik at arbeidsløsheten kan bekjempes.

Hulheten i slike argumenter er åpenbar: Hvordan skal da fremtidens generasjoner, med langt større befolkning, kunne bekjempe **sin** arbeidsløshet med uttømte eller svinnende ressurser? "Et godt spørsmål", skulle jeg tro.

Trenger du renseanlegg eller filtere eller støyskjermer og lignende "miljøvern", så beviser du kun dette: Noe er fundamentalt galt med din livsstil, med din produksjon, med dine produkter, med ditt forbruk, med din kultur, med din tradisjon, med ditt samfunnssystem, med din forvaltningsmoral. Saken er selvfølgelig, at hvis vi begynner å bruke ressursene kritisk og fornuftig, og at vårt forbruk og vår livsstil og vårt folketall innrettes deretter, vil det på kort sikt oppstå store problemer. Vi har nemlig ingen planer og ingen strategi for hvordan vi skal takle en slik situasjon. Fremveksten og utviklingen av sivilisasjonen slik vi kjenner den idag, bygger med andre ord på et ressursanarki:

1. Utrydderi.

2. Plyndring.

3. Slaveri.

Markedsliberalismen er innsatsen i pokerspillet med djevelen, og en forutsetning for at menneskeheten taper spillet. EU's "fire friheter" for eksempel, er den sterkeste prinsipp, det vil i realiteten si handel uten ansvar: Fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og arbeidskraft over nasjonale grenser. Og all erfaring viser at kapitalen drar dit hvor det er penger å tjene - i praksis dit hvor det er noe å plyndre. I et begrenset tidsrom vil dette kunne gi illusjonen av at man har hell i spillet. Det blir vekst og en viss velstand for visse land eller privilegerte folkegrupper. For det er ingen tvil om at det blir økt velstand så lenge det er noe å hente i spiskammeret.

Men den kalkulerte risiko er stadig vår uunngåelige følgesvenn med like uunngåelige konsekvenser: Den kjappe nytte - uten hensyn til følgene over tid. For - som det er ved enhver kalkulert risiko - så foreligger det en skade eller risiko. Tradisjonen tro skummer man fløten, og overlater den avsilte rest til ettertiden. Nye internasjonale handelsavtaler ser stadig dagens lys, men avtaler om en stadig friere regional, kontinental og global handel, er i realiteten en systematisert destruksjonspolitik som vil medføre et økt press på jordens svinnende ressurser. En fri markeds mekanisme, eller markedsliberalisme som det heter, lar seg ikke forene med en ansvarlig ressursforvaltning. Det er ikke dens hensikt.

Slaveri og utrydderi

Når turistene i våre dager beundrer ruinene av oldtidens byggverk, eller mange andre severdigheter fra tidligere tider, så er det formodentlig få som tenker på at en betydelig del av det de ser er direkte eller indirekte laget, eller råmaterialet er skaffet tilveie, av mennesker som har fått lite eller intet for jobben. De er vesentlig bygd av slaver, eller nesten-slaver, som i mengder og på mange plan holdt samfunnsøkonomien og statssystemet igang. Det antas at hele 60 prosent av det gamle romerrikets innbyggere var slaver. Når slike underkuede menneskemasser tvinges til å jobbe tungt for en slikk og ingenting, bør det ikke overraske noen at det blir lønnsom handel, velstand og blomstrende kulturer av det. For systemets privilegerte. Det har alltid vært de ganske små grupper sterke, på et eller flere områder, som praktisk talt uten hensyn til andre konsekvenser enn den kortsiktige egoisme, har beriket seg på andre menneskers eller andre samfunns eller kommende slektsledds liv, eiendom, natur og andre verdier. I vår tid gjelder dette særlig kommende generasjoner.

Mens naturfolk, som vesentlig levde av jakt og fiske, innrettet seg etter hva naturen kunne gi av sitt overskudd, noe som bevarte stabilitet og harmoni - skjedde en fundamental endring da sivilisasjonen ble etablert. Man behøvde ikke lenger ta slike hensyn. Tvert om var det nødvendig å utnytte naturressursene stadig mer for å gi plass til den økende folkemengde og å øke de privilegertes makt og velstand. Istedenfor et harmonisk samspill med naturen, kom man i et stadig mer dramatisk motsetningsforhold til den. Rovdrift og utrydderi ble derfor grunnlaget for all vekst, og har vært det like til idag. Det er bare tull når enkelte politiske partier påstår at arbeidslivet i vår type sivilisasjon kan leve "på naturens premisser". Det er ikke mulig.

Tidligere generasjoner, kolonimakter, erobrere og diktaturer har siden sivilisasjonens første tid og like til idag, utnyttet gratis eller billig arbeidskraft for å styrke sin rikdom og bygge opp mektige riker. Omfattende tvangsforflytninger av store etniske grupper var en av følgene. Dels førte dette til utryddelse av hele nasjoner, folkeslag og kulturer; dels har det skapt alvorlige spenninger mellom etniske grupper i store områder, ikke minst i vår tid.

Kyniske, politiske og økonomiske krefter river store folkegrupper opp med roten - idag som tidligere - enten ved forskjellige former for skjult eller åpen tvang, eller manipulerende politiske eller økonomiske lokkemidler som gir skinn av frivillighet - og derved tvinger en jevn strøm mennesker inn i fremmede, stabile og etablerte miljøer; slik at disse destabiliseres i opprivende etniske, religiøse eller kulturelle konflikter. Slike spenninger har en latent aggressiv dynamikk som har eksplodert, og vil fortsette å eksplodere, ettersom de globale folkemassene vokser.

Den frie merkantilismens system har samme virkning. Menneskene frarøves sitt bosteds tradisjoner, kultur, livsgrunnlag, natur og miljø. Isteden byr en aggressiv og overfladisk frihandel og massekommersialisme oss surrogater uten noen dybde og tilhørighet noe sted. I full bredde går menneskeheten tilbake istedenfor frem. Det sier mye om det **indre** sammenbruddet i vår tid; for det indre menneskets sammenbrudd - det vil si sammenbruddet av moralverdiene, utplyndringen av jordens ressurser og utryddelsen av jordens arter - henger nøye sammen. Terror og krig, menneskers bestialitet mot mennesker - så som Kambodsja, Rwanda, Burma, Sudan og Bosnia - er bare en logisk konsekvens av

dette.

Av den grunn blir den iøynefallende endring som jordens byer gjennomgår - særlig de mer og mer like bysentrene med sine voksende, gølge betongmassiver - ikke bare en brutalisering av bymiljøene, men også et speilbilde av menneskelig degenerasjon og forfall.

Herrearten

Hvem eier jorden? Hvilken av jordens tallrike arter har størst rettigheter eller størst verdi? Hvorfor har ikke alle jordens livsformer, fra den enkleste til den mest kompliserte organisme, samme rett til eksistens, eiendom og utfoldelse overensstemmende med sin egenart i det miljø og på de områder som naturen har lagt til rette for dem, og som de selv kan ha påvirket og tilpasset seg? Med hvilken rett har menneskene frekt gjort seg til herrer på bekostning av alle andre livsformer? Med hvilken rett bestemmer denne ene art hvilke andre arter som skal få leve eller dø? Dette ser jeg som et av de dypeste moralske spørsmål mennesket står overfor i vår tid.

Det var en sensommerdag i 1967 dette ble min erkjennelse. Jeg ble stående og se ut over et plantefelt på en gammel stubbemark, der smågranene sto i rette rekker side om side, og det slo meg med ett at noe ved disse plantede trærne i en alminnelig norsk skog minnet om fotografier og filmer jeg hadde sett fra nazistenes kjempemessige partidager i Nürnberg i 1930-årene.

Det var første gang jeg ble oppmerksom på likhetspunktene mellom Hitlers snorrette geledder med raseriktige mennesker, og den samme monokultur som et plantefelt representerte. Her var klare paralleller. Det grunnleggende kulturprinsipp som vi overhode kan takke for at menneskenes sivilisasjon vokste frem, kunne forvandles til en sykkelig dødsmechanisme. Uhyggelige konsekvenser var allerede blitt følgen. Dag for dag kunne det observeres hvordan nye og kanskje enda farligere virkninger utviklet seg.

Ikke på noe tidspunkt har mennesket vært nødvendig for livets utvikling på jorden. Tvert om er menneskearten hjelpeløst avhengig av andre livsformer for i det hele tatt å kunne eksistere. Allikevel har mennesket opphøyd seg selv, med innbilt guddommelig rett, til enehersker, til eneeier og til dommer over jorden og alt liv på den. Ja, så kostelig er denne ene art at den har en spesiell egenskap fremfor alle andre på vår jord og på alle andre milliarder planeter i universet: Den kan ikke dø! Døden er bare et filter som kun slipper mennesket - det vil si bestemte mennesker med bestemte meninger - igjennom til et spesielt lykkeland der ingen andre arter får komme. Alt annet liv i Altet går enten tapt når døden inntreffer, eller det havner i et grusomt torturkammer der det skal pines til evig tid. Det er oppfatningen.

Det er de merkelige hendelsene i oldtidens Mesopotamia og på Sinai som er utgangspunktet for disse fikse idéer. Det er disse store kulturer innen vår sivilisasjon bygger på. Og det er overensstemmende med dette dagens brutale høyteknologiske samfunn handler.

Kulturprinsippet

Menneskets sivilisasjon ville aldri utviklet seg uten at den baserte seg på et kultiveringsprinsipp der man dyrket frem og forbedret bestemte arter man kunne nyttiggjøre seg. Det trengtes land til korn og fedrift, og konkurrerende arter måtte fortrenkes. Hvor forunderlig er det ikke at dette nyttehensyn tilsist ledet direkte frem til utryddelsesleirene i Nazi-Tyskland, og videre til dagens situasjon der livet på jorden - art for art - utslettes, eller trues av utslettelse.

Mens vi foretar en verditaksering av jordens arter som medfører en grotesk oppvurdering av vårt eget verd, blir alt annet liv kun sett fra nytteegoismens kyniske synspunkt. Ingen annen art har egentlig noen verdi i seg selv, uavhengig av mennesket, eller en rett til å få sin del av jorden som sin egen. Samtlige livsformer skjematiseres slik at de står høyest på listen som menneskene mener har størst verdi for deres økonomi, næringsvett og nytelse. Arter som ikke begunstiges med positiv taksering, anses som skadelige (sml. nazistenes "unyttige spisere") og bekjempes nådeløst med gassing, gift, terror, lemlestelser, langsom kvelning og lignende metoder for pinsler og masseutryddelser som vi måtte finne passende. Deres revirer stjeles. Deres livsmiljøer plyndres og ødelegges uten skånsel.

Spranget mellom menneskenes opphøyde syn på seg selv, på den ene siden, og foraktende nedvurdering av andre livsformer på den annen, fører til de mest groteske inkonsekvenser. Prinsipper og metoder som anses forbryterske om de brukes på mennesker av sadister, terrorister, tyranner og andre forbrytere, er anbefalte og lovlige om de går ut over andre arter. Menneskenes hensynsløse fremferd påfører med andre ord våre medskapninger på jorden et skrik av legaliserte lidelser og ødeleggelse der knapt noen råskap er uprøvd. De vet ikke bedre, har jeg hørt. Hvem vet ikke bedre?

Artsnazismen

Nazistenes mål var det ensrettede og rase-rene samfunn. Vårt forhold til naturen og dens arter er i prinsipp og handling det samme. I et helt globalt omfang blir natur rasert og erstattet av monokulturer ("partidager") der de raseriktige livsformer ("ariske") står oppmarsjert i de samme standardiserte kolonner som finnes på et plantefelt. Våre medskapninger av alle nyttearter ensrettes i et utspekulert og kynisk utsugingsøyemed, mens "skadeartene" ("jødene") søkes desimert eller utryddet (Sml. "rovdyrplagen").

Men dette golde næringssystem har fanget menneskeheten i en av dens aller største illusjoner, nemlig at dens artshovmod på den ene siden, og den grusomhet og forretningsmessige kulde som vises "underartene" på den andre, kan atskilles i to klart avgrensede områder uten at det ene påvirker det andre. Hitler gjorde oss den store tjenesten å fjerne illusjonen. Han viste at vårt kultiveringsprinsipp hadde nådd et nivå av arroganse og råskap der sivilisasjonen ble forvandlet til en dødsmekanisme - også for mennesker. Der vi med vårt abnorme ego hadde innbilt oss at det var en endeløs, gudgitt avstand, fantes ingen i det hele tatt.

Nazismens holdning til visse etniske grupper er helt identisk med vår egen anerkjente nedvurdering av naturen og dens arter. Nazistene oppfant intet! De brukte bare metoder, holdninger og prinsipper som allerede var alment godkjent og lovfestet - og endog gitt et skinn av guddommelighet! Den som har makten,

fastsetter hvem som har verdi og hvem som er uten, hva som har verdi og hva som er uten. Alt vurderes ut fra snevre og egoistiske hensyn eller fordommer der man omhyggelig sørger for å overse alt som kan minne om objektivitet, moral og rett.

Nazistenes utryddelsesleire er derfor ikke ufattelige og ekstreme unntak i et menneskelig kulturmønster. De representerer regelen! Det uhyggelige ved utrydderiet er ikke det unormale ved det, men at det er så normalt. Utryddelsesleiren Auschwitz er ikke annet enn vårt sivilisasjonsprinsipp i praksis - et eksempel på menneskehetens ferd gjennom livet.

Det endeløse perspektiv

Hvor lenge har livet eksistert på jorden, og hvor lenge kan det fortsatt eksistere? De nyeste opplysninger vi har fått fra dem som skal ha greie på det, tyder på at livet kan ha oppstått svært tidlig i jordens historie. Det er funnet fossiler av livsformer i 3,9 milliarder år gammel sten, og forskere har begynt å helle til den oppfatning at livet kan oppstått kort tid etterat jorden ble dannet, altså for godt over 4 milliarder år siden. Det er ikke engang sikkert at livet oppsto på jorden, men er kommet inn fra rommet - overført fra et annet himmellegeme i solsystemet eller et annet stjernesystem. Måneferdene har avslørt at enkle livsformer kan overleve i vakuum og under ekstreme temperaturforhold over lang tid.

Vår menneskeart, homo sapiens, har bare eksistert et par hundre tusen år, mens de aller første menneskelignende arter dukket opp for 5-6 millioner år siden. Antagelig i Afrika. Som det sees er menneskene noe flunkende nytt i livets historie. Og enda yngre er deres sivilisasjon - bare ca 8000 år gammel.

I 4 milliarder år har det altså vært liv på vår planet. Hvor lenge kan det fortsette før solen setter definitivt stopp? Så sant intet uvanlig skulle skje er det nemlig solen som blir livets skjebne, i liv som i død. Astrofysikere kan fortelle oss at solen nå er midt i sitt livsløp. Den vil langsomt vokse og bli varmere (det er beregnet at solen for øyeblikket er ca 25% større enn da den ble dannet), men ikke verre enn at det stadig er levelig her i minst 500 millioner år til.

Som det sees er det altså mulig for livet - og menneskene - å eksistere på jorden ennå i et veldig tidsrom, selv om dette på langt nær er farefritt, for nedfall av kjempemeteoritter vil over et så langt tidsrom true oss hvis vi ikke makter å avverge det. Men menneskearten og dens sivilisasjon har bare såvidt begynt på den mulige epoke som står til vår disposisjon. Hittil har sivilisasjonen bare bestått av 200-250 generasjoner. Det vil komme millioner generasjoner etter oss. 200 mot minst 20.000.000 - sier dette oss noe?

Det finnes intet tegn til at den kurs vår sivilisasjon befinner seg på tar hensyn til dette faktum. Tvert om, et nyttig kulturprinsipp er korrumpert til å bli en arrogant herremoral der menneskearten i kraft av sin overmakt, har forvandlet naturen og dens livsformer til underarter i et globalt nazi-system hvis hensikt er en samvittighetsløs og brutal utplyndring - og med markante trekk av tortur og sadisme. Hvordan dette også fargelegger forholdet menneskene imellom, like til idag, er historien et frapperende eksempel på.

Loven

Like siden oldtiden har klartseende mennesker forstått at det ikke er noe samsvar mellom rett og moral i praktisk politikk. "Moral er den svakes illusjon", lyder et ekko fra en fjern tid. Retten brukes av de sterke for å fremme deres egne egoistiske formål. "Da vi ikke kunne gjøre rettferdigheten mektig, gjorde vi makten rettferdig", fant også den franske filosofen Blaise Pascal ut langt senere. Men dermed har vi kommet i skade for å havne i enda en illusjon, nemlig at makt uten moral kan stabilisere og sikre noe som helst over tid. Ned gjennom historien har grådige samfunn, eller privilegerte klasser, som bygde sin makt på retten til undertrykkelse og plyndring, i tur og orden havnet i alvorlige kriser - eller har rett og slett brutt helt sammen. Når vi derfor noen øyeblikk skal bevege oss inn i "den svakes illusjon", så skal vi samtidig fastslå at **maktens moral er den sterkeste illusjon** - med de følger det har fått, ikke minst i vår tid.

Hvilke prinsipper må være fundamentet for et samfunn som er bærekraftig i dype perspektiver? Man får tidvis det inntrykk at slike spørsmål regnes som helt urealistiske. Våre etterkommere vil finne nye løsninger, nye metoder, ny teknologi, får vi høre. De vil fikse det! Hokusfokus! Man synes å glemme at så langt har ingen generasjon maktet å løse noe fundamentalt problem i det hele tatt, særlig ikke i ressursproblemer. De har bare overtatt tidligere problemer - og ført dem videre til neste slektsledd i forverret form.

Når det siden sivilisasjonens begynnelse bare har eksistert noen få hundre generasjoner, mens mange millioner slektsledd venter i fremtidslandet, forstår vi at noe må gjøres. Prinsippene for å komme dem i møte er enkle, men å utarbeide de lover som skal utvikle og sikre det nye samfunnet, vil kreve en forenet innsats fra alle lag av befolkningen, og til syvende og sist fra alle land på jorden. Og vi har ikke noe annet globalt organ enn FN.

Hvis noen tror at her finnes nye tryllemidler som fikser saken på en grei måte, så tar de feil. Det "nye" er bare et spørsmål om vi skal benytte gammel, god husholdningsfornuft - endelig! - eller om vi skal fortsette å la være. La oss låne Buddhas teknikk for å belyse veien fremover.

Det aller første som må skje, om vi skal ha håp om å nå frem til et ny og stabil situasjon for våre samfunn, er at det må finne sted en fundamental **holdningsendring** i vårt forhold til naturen, livsformene og ressursene. De millioner slektsledd som vi vet venter i fremtiden, krever av oss et ansvar i forvaltningen av jordens verdier. Det kreves med andre ord **en ressursmoral**.

Vår holdning må også bygge på den erkjennelse at menneskene er en del av naturen og dens arter. Og når vår type sivilisasjon står i et destruktivt forhold til slike grunnverdier, og med følger som er beskrevet over, krever det fremfor alt at vår arrogante herremoral må endres. For er våre medarter mindreverdige, og behandler vi dem som mindreverdige, så blir menneskene likeså. Det har vist seg med uhyggelig eksempler, noe jeg snart skal dokumentere. Blir artene likeverdige derimot, så løfter vi oss opp på et høyere etisk nivå som også styrker menneskeverdet.

Vi må revurdere vår uhyrlige verditaksering av jordens andre livsformer. Oldtidens primitive oppfatninger må forkastes. Vi må etablere et sivilisasjonsprinsipp i samspill med naturen og ta konsekvensene av det - hvis vi skal overleve:

1. Ingen livsform er mer verd enn noen annen livsform.

2. Ingen livsform eier noen annen livsform.

3. Ingen livsform har rett til livsmiljø, områder eller ressurser fremfor andre livsformer.

4. Ingen livsform har rett til å herske over, desimere eller utrydde noen annen livsform; eller misbruke dens individer; eller hindre den i å leve etter dens naturgitte instinkter; eller skade eller ødelegge de områder eller naturmiljøer som noen annen livsform og dens individer er avhengige av for at arten skal leve og overleve.

Derved har vi lagt den moralske grunnvoll som fremtidens samfunn må bygge på. Følgene av dette må bli drastiske. Menneskene må trekke seg tilbake fra betydelige arealer, og overlate slike biotoper til naturens arter. Ikke bare har dette med moral å gjøre, men også med bevaring av genetisk materiale til gjenreisning av ødelagt natur. Og ikke bare vil det bidra til å sikre jordens økologiske stabilitet, men også bevare vårt største og suverent mest effektive, gratis virkende renseanlegg.

Fra ressursanarki til ressursmoral

Når vår holdning er blitt riktig, så innser vi at noe må gjøres. Vi er blitt riktig **motivert** til å stake ut en ny kurs for våre samfunn og omsette den i praksis. Denne motivering må være sterk og godt rotfestet i befolkningen. Vi er blitt aktivt motivert til å søke et mål, nemlig et nytt samfunn der ressursanarki er erstattet av ressursmoral. Vi er dessuten blitt motivert til å forme en strategi for hvordan vi skal nå målet. Det trengs en nasjonal plan som er en del av en global masterplan for forvaltning av naturen og alle andre ressurser.

Skal menneskerettigheter og demokrati være ord med innhold, så må de baseres på stabilitet. Stabilitet gir trygghet, og en basis for trygghet er at den lokale befolkning alltid har full kontroll over seg selv, sin identitet, sin kultur, sitt eget land og dets ressurser. Disse kan ikke eies eller forvaltes etter forgodtbefinnende av fremmede, eller et fåmannsvelde. Historien viser at vi dermed fjerner det ondet som fremfor noen har ført menneskeheten ut i den hengemyr av kriser og konflikter som vi har så mange eksempler på, og som har vært som en svøpe for oss: Militær, etnisk, merkantil og de kulturell og religiøs imperialisisme. Å drive utbytting av andre lands mennesker og naturressurser, er ikke fredsskapende. Et overnasjonalt organ kan bare ha myndighet til å fastsette trafikkregler for forsvarlige forvaltningsmetoder, metoder som sørger for at hvert områdes befolkning utnytter sine egne ressurser på en måte som er bærekraftig i store tidsdyp. Dette innebærer også at vi er nødt til å **frede** verdifulle ressurser i lang tid fremover. Det vi trenger, vil også fremtidige generasjoner ha behov for.

Når vi har fått den riktige holdning og den riktige motivering, må vi - før vi søker den riktige strategi - kjenne de riktige prinsipper for det målet vi skal nå, det nye samfunn. Og prinsippene kan vi bygge inn i en formel - **R:PL=F**. Dette er ikke noe trylleformular. I realiteten dreier det seg om et høyst ordinært og velprøvet husholdningsprinsipp. **R** står for summen av det vi årlig kan høste av ansvarlig forvaltede **Ressurser**. **PL** står for **Prototyp Levestandard**, det vil si det minimum av fornødenheter et menneske trenger for å leve et rimelig menneske-

verdig liv. Ikke noe eksistensminimum, men absolutt ikke noe overforbruk med "friheter" og velstandsvekst.

Man har rett til et enkelt, sunt kosthold; til gode klær tilpasset klima; til et enkelt, men hensiktsmessig sted å bo; til kunnskap og et nettverk med medisinske og sosiale tjenester; til et kunst- og kulturtilbud; til å virke og bo under trygge forhold. Man har stemmerett ved valg til samfunnets tillitsverv. Og man har rett til et rettsvern. Intet av dette er nytt og oppsiktsvekkende. Det er først når vi går inn i enkelte detaljer at det dramatiske i endringene viser seg.

Når prototyp levestandard er fastslått, og man vet hvor store ressurser som står til disposisjon hvert år, så vet man også hvor mange mennesker som kan bebo området. Vil man ha høyere levestandard, så må Folketallet (**F**) minskes. De velmenende idéer fra 1970-tallet, der i-land skal pøse sine økonomiske "overskudd" ut over u-land for å rette opp skjevheter i utviklingen, er bare egnet til å skape ustabilitet. "Overskuddet" fremkommer kun ved at man tapper både u-lands og i-lands og kommende generasjoners ressursformue. Uten at man først vet hva slags dybdeperspektivisk samfunn man vil bygge opp, så blir u-hjelp meningsløs som bærekraftig prinsipp, og kan i realiteten påføre mottagerne mer skade enn nytte over tid.

Hva angår Norge, vil jeg tro at folketallet bør ligge på omkring 3,5 millioner mennesker med en **PL** som står i et rimelig forhold til **R**. Arbeidsløsheten i vår tid forteller at det allerede er for mange mennesker i forhold til dagens samfunnssystem og dets teknologi. **F** er for høyt i forhold til **R:PL**. Eller **PL** er satt for høyt i forhold til generasjonsdisponible, årlige **R**.

De faktiske forhold, nemlig de **R** vi har idag, og den **PL** vi har etablert i vårt teknologiske system, viser at det er en ubalanse i folketallet. Når det "ikke nytter å stanse utviklingen", og vi har etablert og utviklet en teknologi der én maskin overflødiggjør 100 mennesker eller flere, så må "utviklingen" også vite hva den vil med de 100 overflødiggjorte, og ikke bare vende dem ryggen eller sette dem til nødsarbeid - eller øke presset på de svinnende ressursene enda mer - i håp om å få folk i arbeid.

Strategi for endring

Et helt vesentlig poeng er derfor at man etter å ha fastslått prototyp levestandard, som et av de bærende prinsipper for et nytt samfunn, utarbeider en **strategi for endring**. Fra det kronisk krisebelastede, ustabile samfunn og til det stabile. En slik strategi vil også gi befolkningen innsikt i hva som må skje og hvorfor det må skje. Et helt nødvendig grunnlag for motivasjon. For valget er enten en nødvendig styrt endring - eller ukontrollert styrtning. Man kan ikke sette igang en gradvis snuoperasjon, som vi vet vil kreve store samfunnsomstillinger med tilsvarende omstillinger i arbeidslivet, uten å gi folket trygghet for at man har tenkt igjennom hvordan dette skal foregå mest mulig knirkefritt. Man kan ikke erstatte gammel usikkerhet med ny usikkerhet. Men trygghet og velstand ut over Prototyp Levestandard kan ingen kreve.

Å utarbeide en slik strategi er intet enmannsverk. Men betydelige faginstanser har forlenget publisert skisser som i det minste kan danne grunnlag for en diskusjon (The Ecologist, januar 1972). I skissen har man regnet en overgangstid på 75 år(!) med start i 1975. Det forsterker bare det fravær av styringsansvar vi kan observere, både nasjonalt og globalt, at man ennå ikke har

begynt å diskutere hverken **R:PL=F**, hvilken teknologi vi skal tillate, eller en strategi for å nå frem til det stabile samfunn. I den grad man måtte ha noen strategi idag - så ser vi at den består i å gjøre det motsatte av det nødvendige. Man gjentar gamle feil, fordi de er mest lettvinne, og mest lønnsomme. Ennå en tid.

Mens man idag kan bruke ikke fornybare, dels uerstattelige ressurser, til nær sagt hva som helst uten å bli stilt til regnskap for bruken - med andre ord ikke har noen produktkritikk - vil et fremtidssamfunn måtte vurdere dette spørsmål på en helt annen og seriøs måte. Kritikken av produkter og metoder vil følgelig stå sentralt, uten at det her skal forsøkes vurdert hva som måtte være nødvendig eller unødvendig bruk av det begrensede materiale som står til årlig disposisjon for fremtidige slekter. Det er nok riktig at "man ikke kan stanse utviklingen", men den kan styres. Målrettet, perspektivbærende forvaltning på alle nivåer blir en naturlig del av et harmonisk samfunn. Vi disponerer idag datateknologi og informasjon nok til å kunne lage et skjematisk program for en slikt samfunnsmodell.

Et av de områder der store forandringer vil måtte skje, særlig i industrialiserte land, er typen ernæring. Tyngden må legges på naturlig, minst mulig bearbeidet kost, og med hovedvekt på vegetarkost, det vil si grønnsaker, frukt og særlig korn og andre frøprodukter. Egentlig er det rystende at de epokegjørende oppdagelser som ble gjort for 100 år siden om vegetarkostens uovertrufne verdi, ennå ikke har fått fullt gjennomslag i folks ernæring.

Det er dessuten naivt å tro at den ressurskrevende og tildels bestialske husdyrproduksjonen kan fortsette uten at dette får konsekvenser, ikke bare for vår moral, men også for vår helse. Gevinstene ved omlegging av vårt folkekosthold vil, med andre ord, være så store at man ikke vil kunne overse dem over tid. Jo lenger man venter, jo verre blir skadene.

Utviklingen viser med stadig økende tyngde at **vi trenger en MASTERPLAN for veien mot fremtiden**, og jeg forsøker i dette skrift å strekke en solidaritetens hånd fremover mot de generasjoner som venter på oss. Men jeg føler at det er noe patetisk og kraftløst over dette håndslaget; for jeg innser at jeg ikke kan hjelpe dem. Min røst blir knapt nok hørt i min samtid. Og katastrofen ruller videre med en tung urokkelighet som intet filter eller "vern" kan skjule.